

Classis in flumine publico, quo ad usum est publica, licet quo ad proprietatem sit aliter, cuius est ager, cuius fructum suscipit.

¶ Paulus resp si insula. Ver. si id quod in publico ego habeo istum uer. pro notabili multum, quia nescio ita bene alibi, quod quando est clausa, quae respicit frontem alterius agri, est illius, cuius est ager quo ad proprietatem, quo ad usum est publica.

ADDITIO.
Alex. Paulus. Vide Euz. in l. huiusmodi in prin. de dam. infec.

TITVLVS SECVNDVS.
De acquirenda possessione.

1 Dicitur est de acquir. rer. dom. de iure gentiu, sequebatur uidere de usufructu uer. quia usufructus non procedit sine possessione, ut J. in l. sine possessione, io de acq. poss. praemittit. Quare, ut i glo.

ADDITIO.
1 Dicitur est l. in quantum Alex. in hac rubr. de illo brocardo, an cognito uno e contrario cognoscatur & reliquus, remittit se ad l. in l. C. de fideicom. lib. ubi dicitur, si testamentum possit probari per duos testes, similiter poterit p. b. r. reuocatio, adde uide de qua possit tal. con. l. i. §. lib. ubi ponit, quid duo testes probent ad testamentum legati, & quando non.

LEX PRIMA.

- 1 **Posse** dicitur a pedum positione.
- 2 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 3 **Res** mobiles etiam possidentur.
- 4 **Propria** significatio est ab aliis, quae ab allusione recipitur, ubi est diffinitio.
- 5 **Ius naturale** rebus ad rationem et bonum, semper intelligitur pro iure gentium.
- 6 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 7 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 8 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 9 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 10 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 11 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 12 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 13 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 14 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 15 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 16 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 17 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 18 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 19 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 20 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 21 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 22 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 23 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 24 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 25 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.

ff. Noui. Bart. ad lib. xli. Digest.

1 *Classis in flumine publico, quo ad usum est publica, licet quo ad proprietatem sit aliter, cuius est ager, cuius fructum suscipit.*

¶ Paulus resp si insula. Ver. si id quod in publico ego habeo istum uer. pro notabili multum, quia nescio ita bene alibi, quod quando est clausa, quae respicit frontem alterius agri, est illius, cuius est ager quo ad proprietatem, quo ad usum est publica.

ADDITIO.
Alex. Paulus. Vide Euz. in l. huiusmodi in prin. de dam. infec.

TITVLVS SECVNDVS.
De acquirenda possessione.

1 Dicitur est de acquir. rer. dom. de iure gentiu, sequebatur uidere de usufructu uer. quia usufructus non procedit sine possessione, ut J. in l. sine possessione, io de acq. poss. praemittit. Quare, ut i glo.

ADDITIO.
1 Dicitur est l. in quantum Alex. in hac rubr. de illo brocardo, an cognito uno e contrario cognoscatur & reliquus, remittit se ad l. in l. C. de fideicom. lib. ubi dicitur, si testamentum possit probari per duos testes, similiter poterit p. b. r. reuocatio, adde uide de qua possit tal. con. l. i. §. lib. ubi ponit, quid duo testes probent ad testamentum legati, & quando non.

LEX PRIMA.

- 1 **Posse** dicitur a pedum positione.
- 2 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 3 **Res** mobiles etiam possidentur.
- 4 **Propria** significatio est ab aliis, quae ab allusione recipitur, ubi est diffinitio.
- 5 **Ius naturale** rebus ad rationem et bonum, semper intelligitur pro iure gentium.
- 6 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 7 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 8 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 9 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 10 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 11 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 12 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 13 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 14 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 15 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 16 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 17 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 18 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 19 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 20 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 21 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 22 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 23 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 24 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.
- 25 **Posse** dicitur a naturali possessione, et hodie incipit i his, qui nullius bonis sunt.

¶ Possessio. Possessio a pedum positione dicta est, et ab ea olim incipit dicitur, et hodie incipit ab his, qui in nullius bonis sunt. h. d. Diuiditur in tres partes. Primo ponit allusionem uerbi, possessionis. Secundo effectum possessionis, qui fuit olim. Tertio effectum possessionis, qui est hodie. Scilicet ibi dicitur, quod si quis in re sua possessionem habet, non potest eam in alium transferre, nisi iure suo. Et ibi dicitur, quod si quis in re sua possessionem habet, non potest eam in alium transferre, nisi iure suo. Et ibi dicitur, quod si quis in re sua possessionem habet, non potest eam in alium transferre, nisi iure suo.

ADDITIOES.

- 1 **Pom** Nos uideamus. Vide Alex. con. l. i. §. i. ubi dicitur, quod si alius datus est licentia testis de fructibus, qui debebantur iuribus beneficiorum, potest testari de possessionibus beneficiorum, quae debentur ratione fructuum, qui percipiuntur ex possessionibus beneficiorum, quia possessiones dicuntur iura.
- 2 **Pom** Et bene dicitur. Adde secundum Alex. quod hodie uidetur sequi omnes Doc. excepto Rom. qui tenet ultimam, et pro opin. Bar. alleg. Alex. l. i. de ca. §. i. inter. quod ius de iur. emp. & l. lib. r. h. mo. §. i. §. i. tit. i.

Primi applicatori del nuovo metodo (Francia, metà del '200)

- Jacopo de Reveigny
- Pierre de Belleperche.

Importatore in Italia dei nuovi metodi:

- Cino da Pistoia (1270-1337), allievo di de Belleperche

Grandi esponenti della scuola del commento:

- Bartolo da Sassoferrato (1313-1357)
- Baldo degli Ubaldi (1327-1400)
- Paolo di Castro (m. 1441),
- Giason del Maino (1435-1519),
- Raffaele Fulgosio, Giovanni d'Andrea e Niccolò dei Tedeschi

Atteggiamento filosofico dei commentatori: realista e razionalista.

- Realista

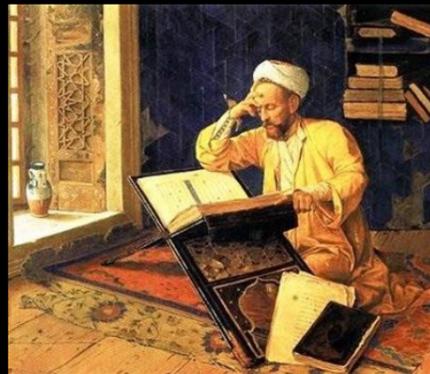
- non si propone d'indagare ciò che i testi sacri o di autorità dicono sulle cose,
 - ma la natura stessa delle cose.

- Razionalista – si cerca di compiere questa indagine con procedimenti razionali

La maggior parte dei mezzi logico- dogmatici impiegati dai commentatori proviene dalla riscoperta di importanti testi aristotelici

- in particolare:

- I Topici
- gli Elenchi sofistici

Questa rottura sul piano degli strumenti intellettuali

- consentì ai commentatori di creare innovazioni dogmatiche
- che corrispondevano alle aspirazioni normative del tempo e che divennero dati permanenti della dottrina successiva.

Tra di esse, ricordiamo:

1. La compiuta formulazione della teoria del dominio diviso
2. La teoria della *iurisdictio*
3. L'applicazione spaziale degli ordinamenti giuridici e la territorialità del diritto.

METODO impiegato dai Commentatori

- 1) opposizione tra lo «spirito» e la «lettera» della legge.
- 2) adozione dell'interpretazione logica
- 3) utilizzo della dialettica aristotelico-scolastica e della topica

Come veniva condotta l'analisi della *ratio legis* ?

Il giurista isolava:

- l'essenza (*substantia*) degli istituti;
- le istituzioni (*genera*) o figure giuridiche più ampie in cui essi si inquadravano;
- i caratteri specifici riguardanti altri istituti inquadrati negli stessi generi (*differentiae*);
- le analogie formali o materiali che presentavano fra loro (*similitudines*).

Il metodo interpretativo/didattico dei commentatori è riassunto bene in uno schema didattico-mnemonico proposto dal giurista Matteo Gribaldi Mofa (nella sua opera *De methodo ac ratione studendi libri tres*, Lione, 1541).

- I. Praemitto** *introduzione all'analisi del testo e prima interpretazione letterale;*
- II. Scindo** *divisione del testo nelle sue parti logiche, con la definizione di ciascuna delle figure che vi si riferiscono e con la loro concatenazione attraverso le nozioni dialettiche di genere, specie, ecc.;*
- III. Summo** *sulla base di questo ordine logico, rielaborazione sistematica del testo;*
- IV. casumque figuro** *enunciazione di casi paralleli, esempi, precedenti giudiziari;*
- V. perlego** *lettura «completa» del testo, ossia lettura alla luce del contesto logico e istituzionale costruito nelle fasi precedenti;*
- VI. do causas** *indicazione della natura dell'istituto (causa materiale), delle sue caratteristiche distintive (causa formale), della sua ragione d'essere (causa efficiente) e delle sue finalità (causa finale);*
- VII. connoto** *ulteriori osservazioni, indicazione di regole generali (brocardi) e di opinioni di giuristi celebri*
- VIII. obiicio** *obiezioni all'interpretazione proposta, così rivelando il carattere dialettico delle opinioni sui problemi giuridici, e infine repliche, con ampia utilizzazione degli strumenti della dialettica aristotelico-scolastica*

DIALETTICA = ARTE DI DISCUTERE

DISCUSSIONE

Caratteri formali

- la distinguono da altri tipi di discorso, ossia dall'ORAZIONE e dalla DIMOSTRAZIONE,
- l'orazione mira a conseguire effetti estetici
- la discussione e la dimostrazione mirano all'accrescimento del sapere
- nella dimostrazione il ragionamento si sviluppa a partire da affermazioni indiscutibili (assiomi)
- nella discussione la base di partenza è costituita da affermazioni solo probabili,
➤ suscettibili appunto di discussione;

Caratteri materiali

la discussione incide su oggetti discutibili

- ossia su temi sui quali non esistono affermazioni certe.

Questo aspetto è fondamentale per la caratterizzazione della dialettica.

Dal momento che negli assunti dialettici non vi sono affermazioni indiscutibilmente vere,

- è sempre possibile affrontare il problema aperto partendo da punti di vista diversi,
- e progredire verso la soluzione sulla base di argomenti distinti e a volte persino opposti.

quindi:

il compito più importante della teoria della discussione (o dialettica) è trovare i punti di vista, gli argomenti, dai quali le questioni possano essere considerate.

E tale compito è definito, nel linguaggio aristotelico-ciceroniano, ars inveniendi o topica
...e i punti di vista che dirigono l'argomentazione sono detti luoghi (loci) o topoi.

LOCI
ARGUMENTORVM
LEGALES,

Authore

D. NICOLAO EVERHARDO
A Midelburgo I. C. Clariss. magniq; Senatus
Belgici apud MECHLINIAM
olim præsede.

*Nunc recens recogniti, diligentia magna emendati,
summarijs singulis locis præ-
fixis illustrati.*

ACCESSIT

Præfatio consultissimi viri DIONYSII GOTHOFREDI I. C. Clarissimi.

*Et præter locorum ac materiæ Indicem novus quoque rerum
tractatarum singulari methodo comprehensarum locupletiss.
nunquam antea in lucem editus.*

VENETIIS, M. DC. VII.

LOCORVM LEGALIVM;
DE QVIBVS IN HOC LIBRO,
CATALOGVS

Ab ordine.	22	natione duarum legū. 223
Ab ordine rubricarum seu ti- rulorum.	37	A feudo ad emphyteusim 228
A diffinitione.	40	Ab emphyteusim ad feudum 353
Ab etymologia.	42	Ab emphyteusi ad cēsum. 258
A generalitate.	56	A commodato ad precarium 264
A genere ad speciem.	64	A legatis ad fideicommissa. 269
A specie ad genus.	67	A falcidia ad Trebellianicam. 274
A totu ad partem.	70	A mandato procuratoris ad i- tes seu iudicia, ad manda- tum iurisdictionis. 277
Ab exceptione ad regulā.	82	A contractibus ad ult. volunta- tes, & contra. 279
A defectu formæ.	98	A contractibus ad quasi con- tractus. 284
A verisimili.	103	A quasi contractibus ad con- tractus. 287
Ab opinione vulgi.	110	A cōtractibus ad iudicia. 288
A simili.	129	A iudicijs ad arbitria. 289
A pari.	139	A cōtractu ad distractum. 302
A minori.	ibid.	A contractibus ad delicta. 310
A maiori.	147	A delictis ad contractus. 313
A proportione.	149	A testamentis ad iudicia. 314
A separatis, differentibus, seu diuersis.	153	A iudicijs ad testamenta. 161
A contrarijs, aduersis, pugnan- tibus, seu oppositis.	155	A lege ad testatorem. 315
A correlatiuis.	166	Ab vitima voluntate ad legē, statutum, vel consuetudi- nem. 319
Ab effectu.	173	
Ab effectu eorum quæ simul requiruntur ad esse.	177	
Ab absurdo.	189	
A seruo ad monachum.	189	
A liberto ab vasallum.	197	
A priuatione ad habitum.	208	
Ab expresso ad tacitum.	213	
A coniunctione seu combi-		

Ali-

LOCORVM LEGALIVM &c.

A pibello ad sententiam. 320	digos, mente captos, seu de mentes. 410
A sententia ad libellum. 322	A minoribus ad ecclesiam, vel piam causam. 415
A sententia ad probationem. 323	Ab ecclesia ad pia loca. 423
A sententia ad transactionem. 324	A matrimonio carnali ad spirituali. 424
A sententia ad testamentum. 327.	A matrimonii spiritualiad carnale. 436
A testamento ad sententiam. 329	A ratione legis stricta seu limitata ad restrictionem ipsius legis. 438
A causa intestati, ad causam. 330	A ratione legis larga, seu generali ad extensionem ipsius legis. 453
A dispositione ultimarum voluntatum, ad rescriptum motu proprio concessum. 322	A cessatione rationis. 504
A milite armatae militiae, ad militem caelestis militiae. 333	A lege cessante. 508
A milite ad ecclesiam vel piam causam. 345	A contrario sensu. 500
A libertate ad piam causam. 351	A persona ad tempus. 538
Ab alimentis ad piam causam. 367	A persona ad res. 539
A dote ad piam causam. 374	A persona ad locum. 540
A fisco ad ecclesiam vel piam causam. 377	Ad re ad tempus. 542
A fisco ad dotem. 388	A re ad locus. 543
A fisco ad minores. 391	A tempore ad locum. 544.
A minoribus ad fiscum. 393	A tempore ad personas. 548
Ab ecclesia ad fiscum. 394	A tempore ad tempus. 546
A pupillo ad republicam. 395	A loco ad personas. 562
A republica ad pupillum. 397	A rubro. 565
A pupillo ad ecclesiam vel piam causam. ibid.	A subiecta materia. 573
A repub. ad ecclesiam, vel piam causam. 401	A ratione casus conuersua. 587
Ab alimentis ad dotem 403	Ab authoritate. 591
A dote ab alimenta. 407	A partium enumeratione. 688
A legitima patroni ad legitimam filii. 408	A vi numeri. 611
A minoribus ad furiosos, pro-	A vi comparatiui. 623

Ab or-

LOCORVM LEGALIVM &c.

Ab ordinatione. 652	A pacto, ad legem, statutum, vel consuetudinem. 751
Ab usitato seu a solitis. 655	A vi geminationis. 757
A stylo curiae, seu morte iudiciorum. 668	A vi surrogationis. 760
A primo ad vltimum. 672	A vi fictionis. 784
A natura. 676	A toleratione inconuenientis. 792
A natura alternatiuorum. 677	A concessione antecedentis, ad concessionem consequentis. 744
A natura copulae. 685	A concessione consequentis, ad concessionem antecedentis. 800
A natura dictionum implicatiuarum. 696	A destructione antecedentis, ad destructionem consequentis. 806
A natura dictionum taxatiuarum. 699	A destructione consequentis, ad destructionem antecedentis. 811
A tributo ad decimam. 703	A plenitudine potestatis. 816
A nomine dignitatis, officii, vel appellatiuo. 705	A vi, energia, seu efficacia iuramenti. 827
A ciuilibus ad criminalia. 752	A virtute finis. 879
A tractatu perplexeris, siue implicitis. 716	
De taqua, seu respectiuis. 718	
Ab extremis. 741	
A praesumptione eiusdem facti. 745	
A diuersitate temporum. 748	

Finis catalogi locorum.

Esempi tratti dai principali argomenti:

- **locus a definitione** – *argomentare sulla natura della cosa*
 - *Es. Contratti di utilizzazione: Locazione e comodato. –*
 - *diff. Essenzialmente gratuito il 2°*
- **locus a causis** - *argomentare in base a quanto è connesso alla causa*
 - causa efficiente (ragion d'essere)
 - causa finale (scopo).
 - causa materiale (natura dell'istituto)
 - causa formale (caratteristiche distintive)
- **locus a comparatione** – *argomentare confrontando la cosa con altre*
 - «a parità di ragione»
 - «a maggior ragione» (*a fortiori*),
 - Argomenti basati su una **generalizzazione** e una **gerarchia**.
 - si definisce un insieme,
 - per esempio la parentela,
 - e quindi in essa si stabilisce una gerarchia:
 - es. i parenti prossimi vengono privilegiati quelli lontani.
 - oppure il *ragionamento per analogia*,
 - Rapporto di somiglianza tra alcuni elementi costitutivi di due fatti od oggetti,
 - tale da far dedurre mentalmente un certo grado di somiglianza tra i fatti o gli oggetti stessi.
- **exemplum** – *mostrare esempi simili*
- **locus ab auctoritate** - appello all'autorità (es. *ipse dixit*)

De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

97 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

98 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

99 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

100 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

101 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

102 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

103 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

104 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

105 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

106 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

107 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

108 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

109 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

110 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

111 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

112 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

113 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

114 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

115 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

116 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

117 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

118 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

119 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

120 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

121 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

122 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

123 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

124 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

125 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

126 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

127 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

128 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

129 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

130 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

131 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

132 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

133 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

134 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

135 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

136 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

137 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

138 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

139 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

140 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

141 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

142 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

143 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

144 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

145 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

146 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

147 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

148 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

149 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

150 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

151 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

152 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

153 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

154 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

155 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

156 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

157 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

158 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

159 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

160 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

161 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

162 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

163 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

164 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

165 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

166 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

167 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

168 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

169 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

170 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

171 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

172 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

173 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

174 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

175 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

176 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

177 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

178 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

179 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

180 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

181 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

182 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

183 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

184 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

185 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

186 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

187 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

188 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

189 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

190 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

191 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

192 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

193 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

194 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

195 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

196 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

197 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

198 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

199 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

200 De usufructu & quoad quis utatur. Tit. I. 698

L. Agri, ff. Si ager vectigalis (D. 6, 3, 1) in Digestum Vetus

Agri civitatum secundum Iulia. sententiam alii vectigales vocantur: alii non vectigales. Vectigales vocantur, qui in perpetuum locantur: id est hac lege, ut quandiu pro his vectigal pendatur, tandiu neque ipsi qui conduxerunt, neque his, qui in locum eorum successerunt, auferri eos liceat. Non vectigales sunt qui ita colendi dantur, ut privatis agros nostros colendos dare solemus. Qui in perpetuum fundum fruendum conduxerunt à municipibus, **quamvis non efficiantur domini**, tamen placuit competere eis in rem actionem adversus quemvis possessorem: sed et adversus ipsos municipes

I terreni delle città, secondo il parere di Giuliano, si dividono in vectigales e non vectigales. Sono chiamati vectigales quelli che vengono concessi in locazione perpetua, ossia con la condizione che, finché viene pagato il canone, né gli stessi affittuari né i loro successori possano esserne privati. Non sono vectigales quelli che vengono concessi per la coltivazione nello stesso modo in cui di solito affidiamo i nostri campi ai privati. Coloro che hanno preso in affitto un fondo da un municipio per goderne in perpetuo, **pur non diventandone proprietari**, hanno comunque il diritto di agire in giudizio contro chiunque ne sia in possesso, e persino contro gli stessi municipi.

quod alij sunt agri vectigales, alij non: ut in littera. Qui locavit mihi res publicas, praedictum, ut quandiu solum mercedem: tandiu non auferatur mihi postea ego emphyteuta cecidi à possessore utile rei vendi licet non sum dominus. Idem in eo qui accepit in emphyteutis, sed ad tempus: quia & ille utilem rei vendi licet si cadat à possessore. Lex ista plana est cum l. seq. Agri civitatum. Idem iuris & in privatis: ut ar. 3. de per. hære. l. item veniant. §. petita. Acc. §. In perpetuum. aliter quam hic exponitur. pro soc. l. j. sed sicut hic exponitur instit. locat. adeo. & in aut. de ali. & emphy. §. licetiam. col. ix. §. Successerunt. etiam in rem illam tantum: ut j. de loco pub. fru. l. j. in prin. h. eos. §. agros. i. Solemus. puta in annum. k. Domini. scilicet directo. l. in rem. j. utilem: ut j. de pig. ac. tutor. §. si. & j. de super. l. j. §. quod ait

Qui in perpetuum fundum fruendum conduxerunt à municipibus, **quamvis non efficiantur domini**, tamen placuit competere eis in rem actionem adversus quemvis possessorem: sed & adversus ipsos municipes.

Ulpianus lib. xvij. ad edictum. LEX II. Ita tamen, si vectigal solvantur. Paulus lib. xxj. ad edictum. LEX III. Idem est & si ad tempus habuerint conductum: nec tempus conductionis finitum sit.

Digestorum, seu Pandectarum LIBER SEPTIMVS.

